

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 417

**Współczesne problemy ekonomiczne.
Rozwój zrównoważony w wymiarze
krajowym i regionalnym**

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Elżbieta Kożuchowska

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Justyna Mroczkowska

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach internetowych Wydawnictwa
www.pracenaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-562-9

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	7
Grażyna Adamczyk-Łojewska, Adam Bujarkiewicz: Procesy polaryzacji w polskiej przestrzeni gospodarczej / Polarization processes in the Polish economic space.....	9
Anna Bisaga: Kapitał społeczny w zrównoważonym rozwoju regionu opolskiego na przykładzie badań w towarowych gospodarstwach rolnych / Social capital in balanced development of Opole region on the basis of research in merchandise households.....	19
Artur Grabowski: Społeczna odpowiedzialność niemieckich przedsiębiorstw sportowych (piłkarskich) w kontekście zrównoważonego rozwoju / Corporate social responsibility of German sports (soccer) enterprises in the context of sustainable development	28
Marcin Janowski: Zarządzanie organizacją w aspekcie społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw / Socially responsible business and management of a contemporary organization.....	38
Joanna Kizielewicz: Trudności samorządów terytorialnych w Polsce w procesie planowania rozwoju regionalnego / Difficulties of regional authorities in Poland in the process of planning of regional development.....	46
Jolanta Kondratowicz-Pozorska: Konkurencyjność przedsiębiorstwa w świetle zrównoważonego rozwoju (na przykładzie ekologicznych gospodarstw rolnych) / Competitiveness of enterprise in the context of sustainable development (based on organic farms)	55
Natalia Konopińska: Priorytety zrównoważonej gospodarki leśnej na sudeckim przygranicznym obszarze górskim ze szczególnym uwzględnieniem ochrony i powiększania zasobów leśnych / Priorities of sustainable forest management at the Sudeten border mountain area with particular emphasis on the protection and enhancement of forest resources	64
Sławomir Kotylak: Potencjał klasy kreatywnej jako elementu strategii rozwoju zrównoważonego na przykładzie wybranych obszarów miejskich / Creative class potential as a part of sustainable development strategy on the example of selected urban areas	75
Barbara Kryk: Realizacja celów ekologicznych zrównoważonego rozwoju w Polsce na tle UE / The accomplishment of environmental objectives as part of sustainable development in Poland in comparison with the EU.....	86
Joanna Kubicka, Teresa Kupczyk: Wpływ mikro- i małych przedsiębiorstw na środowisko naturalne i ich działania na rzecz zrównoważonego rozwoju / Impact of micro and small enterprises on the natural environment and their operations related to sustainable development.....	95

Agnieszka Łopatka: Analiza sytuacji osób młodych na rynku pracy w Polsce w kontekście założeń strategii Europa 2020 / Analysis of young people on the labour market in Poland in the context of Europe 2020 Strategy	105
Danuta Miłaszewicz: Wybrane wymiary spójności społecznej w ocenie studentów / Selected dimensions of social cohesion in the assessment of students	115
Jarosław Michał Nazarczuk: Handel zagraniczny w SSE w Polsce w 2012 roku / Foreign trade in special economic zones in Poland in 2012	126
Łukasz Olipra: Współczynnik biznesowej mobilności lotniczej pracowników w dolnośląskich przedsiębiorstwach – implikacje dla polityki rozwoju regionalnego / Business air mobility of employees factor in Lower Silesian companies – implication for the regional development policy.....	135
Magdalena Pronobis: Instrumenty finansowe: nowy paradygmat wsparcia unijnego? / Financial instruments: the new paradigm of the EU structural support?	153
Ewa Szostak: Spójność i rozwój zrównoważony na Dolnym Śląsku w kontekście strategii Europa 2020 – wybrane aspekty / Cohesion and sustainable development in Lower Silesia in the context of Europe 2020 Strategy – selected aspects.....	164
Katarzyna Tracz-Krupa: Program Operacyjny Kapitał Ludzki jako narzędzie polityki spójności Unii Europejskiej w wymiarze społecznym w Polsce w latach 2007–2013 / Human Capital Operational Program as a tool of cohesion policy in the social dimension in the perspective of 2007–2013 in Poland	176
Magdalena Wojarska: Fundusze Polityki Spójności UE a zrównoważony rozwój polskich regionów / EU Cohesion Policy Funds in the context of sustainable development of Polish regions	185

Wstęp

Współczesne problemy ekonomiczne stanowią interesujący poznawczo obszar badań prowadzonych od kilku lat przez trzy zespoły naukowe z uczelni ekonomicznych Katowic, Szczecina i Wrocławia. Wybór rozwoju zrównoważonego na temat przewodni tomu, który trafia do rąk czytelnika, potwierdza aktualność i nieślabnące znaczenie tego zagadnienia w odniesieniu do teorii ekonomii (a zwłaszcza rozwoju regionalnego) i jej praktycznych zastosowań. Zebrane w tym tomie opracowania wskazują na rosnące zainteresowanie rozwojem zrównoważonym, który staje się zagadnieniem inter- i multidyscyplinarnym. Kryterium doboru artykułów do bieżącego tomu stanowi rozwój zrównoważony w jego wymiarze przestrzennym (krajowym i regionalnym, w tym lokalnym), który jest analizowany w różnych aspektach, np.: ekonomicznym, społecznym, ekologicznym i instytucjonalnym.

Naukowy oraz aplikacyjny charakter rozwoju zrównoważonego, postrzeganego współcześnie jako wyzwanie, znajduje potwierdzenie w dokumentach strategicznych formułowanych przez aktorów rozwoju na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym. Analiza takich dokumentów na tle strategii Europa 2020 potwierdza, że rządy, samorządy czy przedsiębiorcy, a także społeczeństwo są w różny sposób odpowiedzialni za osiągnięcie celów rozwoju zrównoważonego; znajduje to odzwierciedlenie w opracowaniach zebranych w niniejszym tomie. Autorzy koncentrują swoją uwagę na analizie polityki spójności jako narzędziu wdrażania celów rozwoju zrównoważonego na szczeblu regionalnym i krajowym, z pozycji różnych beneficjentów tej polityki – władz regionalnych, przedsiębiorców, samorządów terytorialnych. W badaniach przewija się zagadnienie czynników rozwoju (także nowoczesnych, takich jak wiedza czy klasa kreatywna) oraz instrumentów (SSE, instrumenty finansowe) i siły ich wpływu na poszczególne wymiary rozwoju zrównoważonego: gospodarczy, społeczny i środowiskowy. Analizie poddaje się też problemy rozwoju regionalnego w odniesieniu do całego kraju (polaryzacja przestrzeni gospodarczej), obszarów przygranicznych, miejskich oraz poszczególnych regionów (Opolszczyzna, Dolny Śląsk).

Wieloaspektowość podejścia do rozwoju zrównoważonego sprawia, że każdy czytelnik może znaleźć tu interesującą go problematykę oraz wartościowe wnioski i konkluzje.

Urszula Zagóra-Jonszta, Ewa Pancer-Cybulska, Bernadeta Baran

Joanna Kubicka

Wyższa Szkoła Handlowa we Wrocławiu
e-mail: joanna.kubicka@handlowa.eu

Teresa Kupczyk

Wyższa Szkoła Handlowa we Wrocławiu
e-mail: teresa.kupczyk@handlowa.eu

WPLYW MIKRO- I MAŁYCH PRZEDSIĘBIORSTW NA ŚRODOWISKO NATURALNE I ICH DZIAŁANIA NA RZECZ ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

IMPACT OF MICRO AND SMALL ENTERPRISES ON THE NATURAL ENVIRONMENT AND THEIR OPERATIONS RELATED TO SUSTAINABLE DEVELOPMENT

DOI: 10.15611/pn.2016.417.10

JEL Classification: M5

Streszczenie: Celem głównym opracowania było ustalenie wpływu mikro- i małych przedsiębiorstw na środowisko naturalne i rozpoznanie ich działań na rzecz zrównoważonego rozwoju. W szczególności zakres przedmiotowy badań dotyczył ustalenia: 1) wiedzy właścicieli oraz osób zarządzających mikro- i małymi przedsiębiorstwami na temat wpływu ich organizacji na środowisko naturalne; 2) podjętych w ostatnich trzech latach działań przez mikro- i małe przedsiębiorstwa zmniejszających ich negatywny wpływ na środowisko naturalne; 3) potrzeb i obszarów wymagających wdrożenia działań proekologicznych w mikro- i małych przedsiębiorstwach. Badania ilościowe przeprowadzono techniką PAPI/CATI na próbie 50 przedstawicieli przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenie całej Polski. Badania ujawniły, iż mikro- i małe przedsiębiorstwa nadal mają negatywny wpływ na środowisko naturalne, a ich zakres działań na rzecz zrównoważonego rozwoju należy uznać za niesatysfakcjonujący.

Słowa kluczowe: zrównoważony rozwój, mikro- i małe przedsiębiorstwa, ekologia.

Summary: The main objective of the paper was to determine the impact of micro and small enterprises on the natural environment and to identify their operations related to sustainable development. In particular, the scope and subject of the research concerned: determination of knowledge of owners of micro and small enterprises and persons who manage those enterprises concerning the impact of their organisations on the natural environment; operations taken within the last 3 years by micro and small enterprises in order to reduce their negative impact on the natural environment; needs and areas where environment-friendly actions should be

implemented at micro and small enterprises. The quantitative research was held by PAPI/CATI technique and covered a sample of 50 representatives of enterprises located throughout Poland. The research revealed that micro and small enterprises still have negative impact on the natural environment and the scope of their operations related to sustainable development should be considered unsatisfactory.

Keywords: sustainable development, micro and small enterprises, ecology.

1. Wstęp

Uwzględniając dynamiczny wzrost preferencji proekologicznych klientów [Greszta 2010; *The 2013 Cone Communications...* 2013], opracowane strategie rozwojowe i oczekiwania międzynarodowych organizacji pozarządowych [EUROPA 2020; *Climate change strategies...* 2015] oraz coraz bardziej restrykcyjne uregulowania prawne na rzecz zrównoważonego rozwoju, należy się spodziewać, że zarządzanie proekologiczne będzie niezbędną praktyką w przedsiębiorstwach. Zwłaszcza że jak pokazują badania, ma to bezpośredni lub pośredni wpływ na ich wyniki finansowe [Wykorzystanie zielonej szansy... 2009; Mazur-Wierzbicka 2007; Greszta 2010; *Ocena stanu wdrażania...* 2011; *Ekologia przyszłości* 2013; *Doing good business...* 2008; *Zrównoważona produkcja...* 2011; *Decyzje inwestycyjne...* 2011; Kobyłko (red.) 2013]. Wiele firm wprowadza już strategie zrównoważonego rozwoju [Chodyński 2007; Mollenkopf i in. 2010; *Biznes a ekologia...* 2012]. Dobrze w tym obszarze radzą sobie duże i średnie przedsiębiorstwa, znacznie gorzej mikro- i małe [Zrównoważona produkcja... 2011; *The UN Global Compact...* 2013]. Blisko połowa MŚP w ostatnich pięciu latach nie wdrożyła żadnego rozwiązania proekologicznego. Szczególnie nieczułe na kwestie środowiskowe są mikroprzedsiębiorstwa, gdzie odsetek ten był największy. Przedsiębiorcy nie inwestują w rozwój własny i pracowników w kierunku zrównoważonego rozwoju i ekorozwiązania/innowacje. Nie widzą w tym innej zachęty niż ta, która związana jest z kreowaniem pozytywnego wizerunku firmy jako organizacji społecznie odpowiedzialnej. Nie dostrzegają aspektu ekonomicznego i nie mają świadomości skali swojego wpływu na środowisko. Dotyczy to aż 81,7% firm sektora MŚP [Zrównoważona produkcja... 2011]. Bagatelizują narzucane na nich obowiązki wynikające z norm i przepisów zarówno krajowych, jak i Unii Europejskiej. Brak rozpoznania wagi inwestycji w działania proekologiczne skutkuje zaniechaniem tego typu działań. Jednocześnie brak świadomości, jakie korzyści finansowe mogą nieść za sobą takie rozwiązania, pozbawia je szansy na redukcję kosztów i efektywniejsze zarządzanie posiadanymi zasobami. Bez tego nie będzie zmian paradygmatów i koncepcji zarządzania, które są niezbędne w zrównoważonym rozwoju przedsiębiorstw [Grudzewski i in. 2013; Adamczyk, Nitkiewicz 2007]. Przegląd literatury przedmiotu wskazuje, że dość liczne są badania dotyczące diagnozy sytuacji w tym obszarze obejmujące duże i średnie przedsiębiorstwa. Wiele opracowań wskazuje na korzyści z wdrażania rozwiązań proeko-

logicznych w odniesieniu do tej grupy. Brakuje natomiast pogłębionych studiów podejmujących problematykę współczesnego wpływu mikro- i małych przedsiębiorstw na środowisko naturalne, stanu świadomości ich właścicieli /kadry kierowniczej w tym względzie, ich działań (obecnych i planowanych) na rzecz zrównoważonego rozwoju czy też ich potrzeb i obszarów wymagających wdrożenia działań proekologicznych. Zważywszy, że zrównoważony rozwój stał się kluczową przewagą konkurencyjną, uprawnione jest stwierdzenie, że sektor MŚP jest jej pozbawiony [*Ocena stanu wdrażania...* 2011; *Global Corporate...* 2013]. Poza tym Strategia Europa 2020 zakłada rozwój zrównoważony i wspieranie gospodarki, ale tylko tej efektywniej korzystającej z zasobów i bardziej przyjaznej środowisku [*EUROPA 2020...* 2010]. Wobec powyższego problematykę tę należy uznać za bardzo ważną z punktu widzenia przetrwania i rozwoju mikro- i małych przedsiębiorstw w przyszłości. Dlatego też celem niniejszego opracowania jest ustalenie wpływu mikro i małych przedsiębiorstw na środowisko naturalne, stanu świadomości ich właścicieli/kadry kierowniczej w tym względzie, ich działań na rzecz zrównoważonego rozwoju (ostatnie i przyszłe trzy lata) i ich potrzeb oraz obszarów wymagających wdrożenia działań proekologicznych.

2. Ustalenia terminologiczne

Realizacja badań wymagała ustalenia przyjętej terminologii. Zrównoważony rozwój nie jest pojęciem definiowanym jednoznacznie. W badaniu przyjęto, że zrównoważony rozwój będzie rozumiany jako rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej, oraz trwałość podstawowych procesów przyrodniczych w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego, jak i przyszłych pokoleń [Ustawa z 27 kwietnia 2001]. W kontekście opisywanego problemu konieczne jest też zdefiniowanie pojęcia społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstwa (CSR). Przyjęto za Normą ISO 26000, że zapewniana jest ona poprzez przejrzyste i etyczne postępowanie, które przyczynia się do zrównoważonego rozwoju, w tym zdrowia i dobrobytu społeczeństwa. Przedsiębiorstwo społecznie odpowiedzialne uwzględnia oczekiwania interesariuszy (osób lub grup, które są zainteresowane decyzjami lub działaniami organizacji), funkcjonuje zgodnie z obowiązującym prawem i spójnie z międzynarodowymi normami postępowania oraz jest zintegrowane z działaniami organizacji i praktykowane w jej relacjach [ISO 26000 – *Social responsibility* 2010].

Ochrona środowiska rozumiana była jako podjęcie lub zaniechanie działań umożliwiających zachowanie lub przywracanie równowagi przyrodniczej, w szczególności polegających na:

- racjonalnym kształtowaniu środowiska i gospodarowaniu zasobami środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju,

- przeciwdziałaniu zanieczyszczeniom,
- przywracaniu elementów przyrodniczych do stanu właściwego [Ustawa z 27 kwietnia 2001].

W procesie badawczym przyjęto poniższe definicje mikro- i małych przedsiębiorstw. Za mikroprzedsiębiorstwo uważa się przedsiębiorstwo, które w co najmniej jednym z dwóch ostatnich lat obrotowych: zatrudniało średniorocznie mniej niż 10 pracowników oraz osiągało roczny obrót netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz operacji finansowych nieprzekraczający równowartości w złotych 2 milionów euro lub sumy aktywów jego bilansu sporządzonego na koniec jednego z tych lat nie przekroczyły równowartości w złotych 2 milionów euro. Za małe przedsiębiorstwo zaś uważa się przedsiębiorstwo, które w co najmniej jednym z dwóch ostatnich lat obrotowych zatrudniało średniorocznie mniej niż 50 pracowników oraz osiągnęło roczny obrót netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz operacji finansowych nieprzekraczający równowartości w złotych 10 milionów euro lub sumy aktywów jego bilansu sporządzonego na koniec jednego z tych lat nie przekroczyły równowartości w złotych 10 milionów euro [Ustawa z 2 lipca 2004].

3. Metodyka badań

Celem głównym opracowania było ustalenie wpływu mikro- i małych przedsiębiorstw na środowisko naturalne i rozpoznanie ich działań na rzecz zrównoważonego rozwoju. W ramach celów szczegółowych podjęto się też ustalenia stanu świadomości ich właścicieli/kadry kierowniczej w tym względzie i ich potrzeb oraz obszarów wymagających wdrożenia działań proekologicznych. W szczególności podjęto się rozpoznania:

- wiedzy właścicieli oraz osób zarządzających mikro- i małymi przedsiębiorstwami na temat wpływu ich organizacji na środowisko naturalne;
- podjętych w ostatnich trzech latach działań przez mikro- i małe przedsiębiorstwa zmniejszających ich negatywny wpływ na środowisko naturalne;
- potrzeb i obszarów wymagających wdrożenia działań proekologicznych w mikro- i małych przedsiębiorstwach.

Sformułowano poniższe pytania badawcze:

P1. Czy właściciele/kadra kierownicza mikro- i małych przedsiębiorstw mają wiedzę na temat wpływu ich firm na środowisko naturalne?

P2. Jaki jest ten wpływ ich zdaniem?

P3. Jakie działania podejmują mikro- i małe przedsiębiorstwa na rzecz zrównoważonego rozwoju?

P4. Jakie są potrzeby i obszary wymagające wdrożenia działań proekologicznych w mikro- i małych przedsiębiorstwach w perspektywie trzech lat?

Odpowiedzi na pytania badawcze postanowiono udzielić na podstawie opinii właścicieli/kadry kierowniczej mikro- i małych przedsiębiorstw.

W badaniu przyjęto następujące hipotezy:

H1. Właściciele/kadra kierownicza mikro- i małych przedsiębiorstw z terenu Polski nie mają pełnej wiedzy na temat tego, jaki faktyczny wpływ na środowisko naturalne ma prowadzona przez nich działalność gospodarcza.

H2. Tylko część właścicieli/kadry kierowniczej mikro- i małych przedsiębiorstw z terenu Polski zna i stosuje rozwiązania proekologiczne, umożliwiające bardziej zrównoważone zarządzanie przedsiębiorstwem i zmniejszające jego negatywny wpływ na otoczenie.

W celu weryfikacji postawionych hipotez przeprowadzono postępowanie badawcze ilościowo-jakościowe. W badaniach wstępnych przeprowadzono badania jakościowe z wykorzystaniem indywidualnego wywiadu pogłębionego IDI (*Individual in-Depth Interview*) oraz telefonicznego wywiadu pogłębionego ITI (*In-depth Telephone Interview*). Na ich podstawie zbudowano narzędzie do badania ilościowego w postaci ustrukturyzowanego kwestionariusza wywiadu. Badania ilościowe przeprowadzono głównie techniką PAPI (*Paper Assisted Personal Interview*). Część badań ze względów czasowych i kosztowych przeprowadzono techniką CATI (*Computer Assisted Telephone Interview*). Wywiad dotyczył aspektów zrównoważonego rozwoju i działań prośrodowiskowych realizowanych w przedsiębiorstwach, w szczególności w zakresie gospodarki odpadami, zużycia energii oraz zużycia materiałów i surowców. W narzędziu ustalono szczegółowy schemat postępowania, treść pytań, ich kolejność oraz konkretne sformułowania używane w trakcie rozmowy z respondentami, których osoba przeprowadzająca wywiad nie mogła dowolnie modyfikować podczas rozmowy. Przy opracowywaniu formularza wywiadu oparto się na Normie ISO 26000, która definiuje i segreguje kluczowe obszary społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstwa, czyli odpowiedzialności organizacji za wpływ podejmowanych decyzji i działań na społeczeństwo i środowisko. Przy tworzeniu narzędzia oparto się również na kilku istniejących i najbardziej rozpowszechnionych metodykach monitoringu i raportowania kwestii zrównoważonego rozwoju i CSR. Było to między innymi narzędzie ekzarządzania i audytu EMAS, który jest zalecany do dobrowolnego wdrożenia dla firm i innych organizacji funkcjonujących na terenie Unii Europejskiej, we wszystkich sektorach gospodarki, włączając w to usługi państwowe i prywatne. Narzędzie to umożliwia ocenę oraz zmniejszenie negatywnego wpływu na środowisko, a także monitorowanie wyników i rezultatów podejmowanych działań [*EMAS Easy*]. Narzędzie to jest stosowane przy wdrażaniu Normy ISO 14001 dotyczącej zarządzania środowiskowego. Jest to narzędzie rekomendowane przez Komisję Europejską ds. Środowiska¹. Inną metodyką, którą inspirowano się przy opracowywaniu schematu wywiadu, są Wytyczne do raportowania kwestii zrównoważonego rozwoju Global Reporting Initiative². Celem Ramowych Zasad Raportowania GRI jest stworzenie ogólnie przyjętych ram dla raportowania ekonomicznych, środowiskowych oraz społecznych aspektów funkcjonowania or-

¹ Zob. http://ec.europa.eu/environment/emas/index_en.htm.

² Zob. <https://www.globalreporting.org/Pages/default.aspx>.

ganizacji. Ramowe Zasady Raportowania GRI zawierają zarówno treści ogólne, jak i szczegółowe (specyficzne dla danego sektora), które zostały zaakceptowane przez szeroki krąg interesariuszy z całego świata, jako ogólnie możliwe do zastosowania w procesie raportowania kwestii zrównoważonego rozwoju.

W badaniu uczestniczyło 50 przedstawicieli mikro- i małych przedsiębiorstw. Respondenci do badania zostali dobrani w sposób celowy, ze względu na takie kryteria, jak: wielkość przedsiębiorstwa, rodzaj prowadzonej działalności, lokalizacja na terenie Polski. Badaniami objęto właścicieli/kadrę kierowniczą z 35 mikro- i 15 małych przedsiębiorstw prowadzących działalność w takich sektorach gospodarki, jak usługi, budownictwo, zakwaterowanie i gastronomia oraz przemysł. Badane przedsiębiorstwa są zlokalizowane na terenie całej Polski, w szczególności w województwach podkarpackim, dolnośląskim, świętokrzyskim, lubelskim, śląskim i wielkopolskim. Badanie zostało zrealizowane w 2014 roku wśród przedsiębiorstw biorących udział w projekcie pt. „ZIELONA FIRMA – kluczem do konkurencyjności przedsiębiorstw”, realizowanym przez Wrocławski Instytut Biznesu i Edukacji sp. z o.o., finansowanym ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego oraz krajowego wkładu publicznego, w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013, nr ref. WND-POKL.02.01.01-00-026/13. W niniejszym opracowaniu prezentowana jest tylko część uzyskanych wyników badań w wymienionym projekcie. Do pogłębionej analizy danych w odniesieniu do wyników badań jakościowych IDI/ITI użyto analizy jakościowej, a do analizy danych badań ilościowych z wykorzystaniem technik CATI/PAPI zastosowano analizę statystyczną.

4. Wyniki badań

Aż 52% badanych właścicieli/kadry kierowniczej uważa, że ich przedsiębiorstwa pozostają bez negatywnego wpływu na środowisko naturalne, 48% natomiast uznaje, że ten negatywny wpływ istnieje, ale jest on nieznaczny. Według opinii właścicieli/kadry kierowniczej ich mikro- i małe przedsiębiorstwa mają negatywny wpływ na środowisko naturalne, głównie poprzez:

- zużycie energii (20%),
- wytwarzanie odpadów, opakowań będących odpadami (12,5%),
- emisję ścieków (12%),
- emisję hałasu (6%),
- emisję gazów (4%),
- zużycie wody (4%),
- użytkowanie samochodów (4%).

Zapytano badanych, jakie działania zmniejszające negatywny wpływ na środowisko naturalne wprowadziły ich przedsiębiorstwa w ostatnich trzech latach. 30% nie wprowadziło żadnych działań. Pozostałe wdrożyły takie działania, jak:

- segregacja śmieci (34%),
- zakup oświetlenia energooszczędnego (32%),

- montaż solarów (14%),
- wykorzystywanie materiałów z recyklingu (6%),
- kompostowanie odpadów organicznych (4%),
- zakup urządzeń o zmniejszonym zużyciu energii (2%).

Badani mieli też określić, jakie są ich potrzeby i obszary wymagające wdrożenia działań proekologicznych w perspektywie trzech najbliższych lat: 6% badanych nie planuje żadnych działań proekologicznych na rzecz zrównoważonego rozwoju, 46% nie potrafiło ich sprecyzować. Nie posiadali wiedzy na ten temat. Pozostali wskazali na takie potrzeby, jak:

- wymiana oświetlenia na energooszczędne (31%),
- montaż ogniw fotowoltaicznych (16%),
- montaż pomp ciepła w nowo budowanych obiektach (14%),
- zakup urządzeń zużywających mniej energii (14%),
- zakup bardziej proekologicznych samochodów (12%),
- segregacja śmieci (4%),
- zakup urządzeń do zagospodarowania odpadów kartonowych (brykietowanie) (2%).

5. Wnioski z badań i rekomendacje

Całościowa analiza przeprowadzonych badań pozwala na sformułowanie poniższych wniosków, refleksji i postulatów:

- Zidentyfikowano negatywny wpływ mikro- i małych przedsiębiorstw na środowisko naturalne.
- Ich właściciele i kadra kierownicza mają niewielką wiedzę na ten temat. Ich zdaniem negatywny wpływ ich przedsiębiorstw na środowisko naturalne jest niewielki lub pozostają bez wpływu.
- Zakres działań mikro- i małych przedsiębiorstw na rzecz zrównoważonego rozwoju w perspektywie trzech ostatnich lat należy uznać za zbyt mały i niesatysfakcjonujący.
- Zdiagnozowano liczne potrzeby i obszary wymagające wdrożenia działań proekologicznych w mikro- i małych przedsiębiorstwach w perspektywie trzech najbliższych lat. Jednak ich zakres jest nadal niewielki i nie pozwoli tym przedsiębiorstwom na zrównoważony rozwój.
- Właściciele i kadra kierownicza widzą jednak konieczność inwestycji proekologicznych w przyszłości, co z pewnością będzie miało pozytywny wpływ na środowisko naturalne i ich pozycję na rynku.

Podsumowując prowadzone rozważania, warto zwrócić uwagę na fakt, iż badani nie dostrzegają wielu rozwiązań proekologicznych, które mogłyby być wprowadzone w ich przedsiębiorstwach, często nawet bezinwestycyjnie, np. takich jak:

- Stałe monitorowanie zużycia energii, zasobów i odpadów, w tym ich kosztów, w celu ewaluacji, czy podjęte działania na rzecz ochrony środowiska w przedsiębiorstwie są skuteczne.
- Wdrożenie elektronicznej wymiany danych i oprogramowania do e-podpisu, skanowanie dokumentów (bezpapierowy przepływ dokumentacji, redukcja drukowanych dokumentów).
- Stosowanie biodegradowalnych, naturalnych środków czystości, najlepiej spełniających normy wyznaczone przez organizacje certyfikujące, np. takie jak: ICEA (Międzynarodowa Jednostka Certyfikująca Eco Bio środki czystości i kosmetyki), EcoGarantie, BDIH, NaTrue, ECOCERT, CCOF, standard „Międzynarodowy Standard – Stop testom na zwierzętach”.
- Przed dokonaniem zakupów w przedsiębiorstwie każdorazowo wybieranie (po analizie) takich produktów, które mają moc odpowiednią do potrzeb, zużywają mniej energii, działają ciszej itp.
- Zakupywanie produktów posiadających znaki ekologiczne (np. znak Błękitnego Anioła) i z bazy produktów ekologicznych (np. www.zielonezakupy.pl) oraz FAIRTRADE – sprawiedliwy handel.
- Preferowanie w zamówieniach oferentów dostarczających proekologiczne rozwiązania.
- Uzupełnianie braków kompetencyjnych kadr poprzez udział w szkoleniach w zakresie ochrony środowiska, zarządzania środowiskowego, zrównoważonego rozwoju, społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR), w szczególności zastosowania w przedsiębiorstwie rozwiązań proekologicznych.
- Stałe podnoszenie świadomości pracowników i budowanie kultury organizacyjnej ukierunkowanej na ochronę środowiska (budowa ekokultury, ek zarządzenia i ekokomunikacji).
- Na etapie budowania strategii i działania organizacji stałe uwzględnianie ochrony środowiska i interesów społecznych, a także utrzymywanie relacji z różnymi grupami interesariuszy.
- Zakupywanie do przedsiębiorstwa produktów jak najoszczędniej zapakowanych, naturalnych, z jak najmniejszym składem tworzyw sztucznych/substancji toksycznych, z produkcji lokalnej (w ten sposób oszczędza się energię potrzebną do transportu produktów sprowadzanych z daleka).
- Systematyczna kontrola stanu parku samochodowego w celu ograniczenia zanieczyszczeń i jego wymiana na bardziej przyjazny środowisku (w przypadku zakupu nowych samochodów służbowych wybór takich, które spełniają normę EURO-5 i EURO-6).
- Zaprojektowanie ekologicznych produktów i opakowań.
- Zakupywanie sprzętu specjalistycznego spełniającego wymogi Unii Europejskiej w zakresie ekologii.
- Przygotowanie wniosków na projekty związane z wdrażaniem ekoinnowacji, współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej i budżetu państwa.

Zaprezentowane wyniki oraz wnioski pozwalają uznać przyjęte hipotezy za prawdziwe, tj. właściciele/kadra kierownicza mikro- i małych przedsiębiorstw z terenu Polski nie mają pełnej wiedzy na temat tego, jaki faktyczny wpływ na środowisko naturalne ma prowadzona przez nich działalność gospodarcza. Tylko część z nich zna i stosuje rozwiązania proekologiczne. W tym kontekście nasuwa się postulat, by stale monitorować braki kompetencyjne występujące wśród właścicieli/kadry kierowniczej mikro- i małych przedsiębiorstw pod kątem zarządzania proekologicznego, by nie stały się one barierą dla jego wdrażania. Warto by też wprowadzić do programów edukacyjnych uczelni wyższych, kształcących kadre kierowniczą, treningi zwiększające kompetencje pozwalające zarządzać proekologicznie. Z pewnością będzie to miało pozytywny wpływ na ochronę środowiska i zrównoważony rozwój.

Literatura

- Adamczyk J., Nitkiewicz T., 2007, *Programowanie zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw*, PWE, Warszawa.
- Biznes a ekologia. Postawy wobec ochrony środowiska*, GfK, Green Cross Poland, 2012, http://greencrosspoland.org/wp-content/uploads/2013/05/RAPORT_GfK_Biznes-a-ekologia_2012.pdf (14.06.2015).
- Chodyński A., 2007, *Wiedza i kompetencje ekologiczne w strategiach rozwoju przedsiębiorstw*, Difin, Warszawa.
- Climate change strategies and risk management – the perspective of companies and investors*, CDP CEE 100 Climate Change Report 2014, CDP 2015.
- Decyzje inwestycyjne a społeczna odpowiedzialność firm. Raport z badania*, 2011, Deloitte Polska, Respect Index, Warszawa.
- Doing good business and the sustainability challenge*, 2008, The Economist Intelligence Unit.
- Ekologia przyszłości*, Forum Odpowiedzialnego Biznesu, 2013, http://odpowiedzialnybiznes.pl/wp-content/uploads/2014/03/Forum_Odpowiedzialnego_Biznesu_Ekologia-przyszlosci.pdf (14.06.2015).
- EMAS Easy. Poradnik dotyczący wdrażania EMAS w MŚP*, <http://www.ecomapping.com/docs/emas-easy/emas-easy-pl.pdf>.
- EUROPA 2020 Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, Komunikat Komisji Europejskiej, Bruksela 3.3.2010. KOM(2010) 2020 wersja ostateczna.
- Global Corporate Sustainability Report*, ONZ, 2013, <http://odpowiedzialnybiznes.pl/publikacje/global-corporate-sustainability-report-2013/> (14.02.2015).
- Greszta M., 2010, *Odpowiedzialność społeczna a reputacja firmy*, Harvard Business Review Polska, nr 84.
- Grudzewski W.M., Hejduk I., Sankowska A., Wańtuchowicz M., 2013, *Sustainability w biznesie, czyli przedsiębiorstwo przyszłości. Zmiany paradygmatów i koncepcji zarządzania*, Poltext, Warszawa.
- ISO 26000, *International Organization for Standardization*, Switzerland 2010, <http://www.iso.org/iso/home/standards/iso26000.htm>.
- ISO 26000 – *Social responsibility*, 2010, <http://www.iso.org/iso/home/standards/iso26000.htm>.

- Kobyłko G. (red.), 2013, *Proekologiczne zarządzanie przedsiębiorstwem*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław.
- Mazur-Wierzbicka E., 2007, *Zarządzanie proekologiczne – ważny czynnik sukcesu rynkowego przedsiębiorstwa*, [w:] Kopyciński D. (red.), *Zachowania rynkowe w teorii i praktyce*, Szczecin.
- Mollenkopf D., Stolze H., Tate W., Uelschy M., 2010, *Green, lean, and global supply chains*, International Journal of Physical Distribution & Logistics Management, vol. 40 (1/2), s. 14–41.
- Ocena stanu wdrażania standardów społecznej odpowiedzialności biznesu wraz z opracowaniem zestawu wskaźników społecznej odpowiedzialności w mikro, małych, średnich i dużych przedsiębiorstwach*, PwC i SMG/KRC dla PARP, PARP, Warszawa 2011.
- The 2013 Cone Communications/Echo Global CSR Study*, 2013, Research Echo, <http://odpowiedzialnybiznes.pl/publikacje/2013-cone-communicationsecho-global-csr-study/> (14.06.2015).
- The UN Global Compact-Accenture CEO Study on Sustainability 2013*, UN Global Compact i Accenture, 2013, <http://odpowiedzialnybiznes.pl/publikacje/raport-the-un-global-compact-accenture-ceo-study-on-sustainability-2013/> (14.06.2015).
- Ustawa z 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska, Dz.U. z 2001, nr 62, poz. 627.
- Ustawa z 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, Dz.U. z 2004, nr 173, poz. 1807.
- Wykorzystanie zielonej szansy przez firmy zorientowane na klienta (2009), Boston Consulting Group, <http://www.bcg.com> (14.02.2014).
- Zrównowazona produkcja w działalności przedsiębiorstw*, 2011, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa.